

M A R I J K E G E H R E L S

ONZE
DOMINEE
IS DETECTIVE

Copyright © 2021 Uitgeverij Plateau, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een databank, of doorgegeven in welke vorm dan ook – elektronisch, mechanisch, gekopieerd, gescand of op enige andere wijze – behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 5804 184 5

NUR 301

Vormgeving omslag en binnenwerk: Jore ontwerp

Illustraties: Marijke ten Cate

www.uitgeverijplateau.nl

DE ZAAK VAN DE VERDWIJNENDE SPULLEN

Vandaag had hij wel een heel mooie preek voor zijn gemeente, dacht dominee opgetogen. Vanaf zijn hoge preekstoel keek hij blij het kleine, stenen kerkje in, waar zijn gemeenteleden pepermuntjes met elkaar aan het delen waren, vol verlangen naar zijn preek. Tenminste, hij nam aan dat ze vol verlangen waren en dat ze daarom wat onderuitzakten in de bruine kerkbanken en hun ogen alvast sloten; zodat ze zich beter konden concentreren. Het was vol deze ochtend, zag hij tevreden. Van de driehonderd plaatsen die er waren in het oude kerkje waren er zeker veertig bezet. De stapel kussentjes die bij de deur altijd klaarlag, omdat de kerkbanken wat hard zaten, was helemaal op.

Dominee trok het deurtje van de hoge preekstoel nog even dicht, duwde zijn ronde brilletje recht op zijn neus en legde de papieren met zijn preek voor zich neer. Hij streelde er even over. Zo'n mooie preek, dacht hij vergenoegd, wat zou de gemeente ervan opkijken. Het had hem heel wat spuurwerk gekost, maar wat hij ontdekt had was dan ook echt de moeite. Het was misschien wel spijtig om zijn ontdekkingen alleen in een preek te noemen, want er zat absoluut een wetenschappelijk artikel in. Helaas had hij daar nooit tijd voor: wetenschappelijke artikelen schrijven. Als dorpsdominee moest hij nu eenmaal het grootste deel van zijn tijd besteden aan pastoraat en preekvoorbereiding.

Soms becroop hem weleens de twijfel of zijn tijd goed besteed was op deze manier. Had de gemeente wel echt behoefte aan zijn pastorale zorg? Als hij zijn gemeenteleden zo onderuitgezakt zag zitten, sabbelend op hun pepermuntjes, en hij eens rondkeek van de oudste (honderd in februari) naar de jongste kerkganger die daar voor hem zat (53), was het in de bijna tien jaar dat hij nu in deze gemeente stond maar zelden voorgevallen dat ze hem hadden gebeld met het dringende verzoek om een luisterend oor. Eigenlijk nooit.

Maar hij ging zelf trouw elke week naar het verpleeghuis in het dorp en zocht de drie daar woonachtige gemeenteleden op, die dat toch wel erg leken te waarderen. Afgelopen donderdag had mevrouw Boltjes hem zowaar herkend en hem dominee genoemd. En verder trok hij altijd naar de verjaardagen van de tachtigplussers en at daar taart en glimlachte en luisterde naar de verhalen van de andere visite, meestal over hun ongemakken met de stoelgang (nooit zo smakelijk, vond hij eigenlijk, zo bij de taart).

En natuurlijk zocht hij de gemeenteleden op die in het ziekenhuis terecht waren gekomen, als hij er toevallig van hoorde. Dan zat hij aan hun bed en bad voor hen, terwijl zij wat schichtig om zich heen keken de zaal op (dat zag hij als hij zijn ogen weer opendeed).

Was hij niet een steun en toeverlaat voor de gemeenteleden? Dat ze zo zelden een beroep op hem deden, dat was natuurlijk omdat ze hem niet wilden storen in zijn toewijding aan bijbelstudie en gebed.

Die bijbelstudie, het gebed en de preken die dat opleverde stelden ze op prijs, bleek ook nu weer, door die in concentratie gesloten ogen. Er werd veel van hen gevergd met een dominee die gemakkelijk in wetenschappelijke tijdschriften zou kunnen

publiceren als hij de tijd ervoor had. Alleen mevrouw Duplie zat in haar hoekje achter in de kerk ijverig notities te maken. Misschien dat een dominee zonder wetenschappelijk inzicht het duistere vermoeden zou bekruipten dat de grote, forse vrouw een boodschappenlijstje aan het maken was, maar dominee begreep dat het steekwoorden uit de preek moesten zijn, die ze thuis nog eens wilde doornemen.

Hij warmde er helemaal van op en sprak vol vuur toen hij bij het hoogtepunt van zijn preek gekomen was: 'En zo blijkt dus dat er hier in het Aramees, de taal die Jezus sprak, *meyattar* staat, wat niet "rijk" betekent, maar "iemand die meer heeft dan hij nodig heeft". Binnen deze context wordt dus niet gesproken over een rijke voor wie het Koninkrijk van God gesloten is. De toegang tot het Rijk wordt ontzegd aan iemand die meer heeft dan hij nodig heeft en dat evenwel niet met zijn medemensen deelt.'

De reactie van de gemeente viel hem wat tegen. Een deel bleef met de gesloten ogen luisteren, en een ander deel vertoonde de stoïcijnse houding die nog altijd in de protestantse kerken gangbaar is. Daarbij vertrekken de hoorders geen spier, al verkondig je hun dat zij dankzij Jezus nooit echt dood zullen gaan.

Deze onbewogenheid vloog dominee soms zo aan, dat hij zelfs een keer naar een pinkstergemeente was gegaan op een vrije zondag, omdat hij dacht dat hij daar tenminste onbekommerd 'Halleluja!' zou kunnen roepen als Gods grote genade verkondigd werd. Maar het was erg tegengevallen. De voorganger deed zijn best, natuurlijk. Maar de gemeente bromde alleen af en toe 'amen' en daar bleef het bij. Bij het zingen moest de voorganger de mensen opporren om te gaan staan en de handen in de lucht te steken. De meeste kerkgangers lieten de handen na een tijdje langzaam weer zakken, om ze betrapt weer omhoog te laten

schieten als de voorganger in hun richting keek. Zelfs in de pinkstergemeente zijn de mensen mat geworden, had dominee verdrietig geconcludeerd. Ze zijn allemaal gewend geraakt aan onze Heer Jezus en de grote schatten die we van Hem ontvangen hebben.

Dominee keek door zijn ronde bril het oude kerkje in. Het verlangen be kroop hem om iets heel ongebruikelijks te zeggen en dan te zien of de gemeenteleden hun stoïcisme vol zouden blijven houden. 'Helaas heb ik net van de koster vernomen dat er een bom geplaatst is onder de kerk, die elk moment kan afgaan.' Wat zou er gebeuren als hij dat zou zeggen? Waarschijnlijk zouden ze met effen gezichten opstaan en rustig de kerkzaal verlaten.

Daarom vocht dominee maar tegen de aandrang over bommen te beginnen en las onverdroten verder voor uit zijn preek: 'U vraagt zich misschien af hoe ik dit weet, dat *meyattar* niet "rijk" betekent, maar "iemand die meer heeft dan hij nodig heeft". Dat heb ik al speurend als een detective ontdekt in de tekst, door mijn kennis van het Aramees, de moedertaal van Jezus, te koppelen aan deze woorden.'

Terwijl hij het voorlas dacht hij: dit had ik beter niet kunnen zeggen. Het is te trots, te hoogmoedig. Hij zou het vanavond in zijn gebed belijden.

Maar tot zijn verwondering ging mevrouw Van der Steen nu rechtop zitten. Had hij iets bij haar geraakt?

En ja hoor, na de dienst, in het kleine zaaltje waar ze samen altijd koffiedronken, zag hij hoe ze een weg naar hem toe baande, dwars door de groepjes gemeenteleden heen die geanimeerd met elkaar in gesprek waren.

Wonderlijk hoe de gemeente altijd pas echt tot leven kwam bij het koffiedrinken. Daar zaten de twee oude zussen, die tijdens

de dienst met heel timide stemmetjes meegezongen hadden, nu luidkeels en met brede gebaren te oreren tegen de dame die de koffie uitdeelde. En de ouderling van dienst, die steeds maar zenuwachtig gekucht had toen hij met zachte stem de mededelingen deed, stond nu te bulderen van het lachen. Waarom de ouderling van dienst nu zo'n plezier had ontdekte dominee niet meer, want bezorgd zag hij dat niet alleen mevrouw Van der Steen naar hem op weg was. Ook de voorzitter van de diaconie kwam op hem af. Haar geverfde, vuurrode haar stond wild alle kanten op, wat betekende dat ze er geagiteerd doorheen had gewoeld.

Dat voorspelde niet veel goeds. Het waren altijd vervelende gesprekken met de voorzitter van de diaconie, die er stevast over klaagde dat er zoveel geld op de bankrekening van de diaconie stond (had ik maar zulke zorgen, dacht dominee dan). Er moest nodig iets gedaan worden aan de stille armoede in het dorp. Dominee moest zijn voelhorens beter uitsteken en de diaconie laten weten waar die stille armoede zich bevond. Vooral bij mij, dacht dominee dan stiekem. Maar dat was natuurlijk ook zijn eigen schuld. In zijn jaszak had hij een klein beursje met euro's, voor als hij in de stad door bedelaars werd aangeklampt. Maar één euro vond hij dan altijd zo weinig, en dus moest het beursje veel aangevuld worden. Bij de bank dachten ze vast dat hij gokverslaafd was, zo vaak kwam hij rolletjes euro's uit de geldautomaat halen.

'Dominee,' zei de voorzitter van de diaconie en ze haalde nog een keer haar hand door haar haar, zodat een deel nu naar het plafond wees en een deel naar de glas-in-loodramen, 'heeft u uw voelhorens al uitgestoken? Er moet toch stille armoede op het dorp zijn. We moeten echt wat met al dat geld op de bank.' Dominee had veel respect en ontzag voor de diaconie, die

AIDS-wezen en straatjongens hielp in Ouagadougou en Bogota. Maar die stille armoede, daar kon hij hen vanwege zijn ambtsgeheim niet mee helpen.

Soms kwam hij weleens bij iemand die vast wat hulp van de diaconie kon gebruiken, gezien de staat van de woning en het meubilair (de waterschade waar hij tegenaan keek, vanuit de bank waar hij bijna doorheen zakte). Maar als hij dat dan voorzichtig opperde, voelde men zich enorm in de eer aangetast. De armste mensen tobden maar voort en vroegen nooit om hulp. 'Ik zal er op blijven letten,' beloofde hij maar weer.

De voorzitter van de diaconie liep mopperend weg en even later zag hij haar met de andere diakenen staan fluisteren. Allemaal leken ze vuile blikken in zijn richting te werpen.

Maar daar was mevrouw Van der Steen. Door haar paarsomrande bril keek ze hem met haar priemende, bruine oogjes aan: ‘Dominee, u zei iets in uw preek wat mij echt raakte, vandaag.’ Hij klemde zijn hand om zijn koffiekopje heen. Nu kwam het, het moment waar elke dominee na de dienst op wachtte, het moment dat hij helaas tot nu toe nog nooit had mogen meemaken (maar hij was dan ook nog geen tien jaar dominee). Dit moment maakte alle uren vol twijfel of hij dit keer met een preek bezig was die de harten zou raken, alle kilometers op de fiets, door weer en wind, naar de verjaardagen van de tachtigjarigen, alle kerkenraadsvergaderingen waarbij hij nooit goed wist waar het over ging, omdat begrotingen bij zijn studie nooit aan de orde gekomen waren, alle jaren van trouw aan een gemeente van rond de 368 zielen, die hem als ze elkaar in de supermarkt tegenkwamen niet eens schenen te herkennen zonder zijn zwartfluwelen toga, alle eenzaamheid, alle onzekerheid goed. Het was niet voor niets, hij had iemand geraakt, zijn preek had verschil gemaakt in een mensenleven.

‘Ja?’ zei hij uitnodigend. ‘Was het over *meyattar* in het Aramees, de taal van Jezus? Ik zag u ineens opkijken.’

‘Meiwat?’ zei ze vaag en schoof haar bril even terug op haar neus. ‘Nee, het was dat u zei dat u eigenlijk een detective bent.’ Ze trok hem aan zijn mouw een eindje mee, buiten het gehoor van de koffiedrinkende gemeente.

‘Dominee,’ zei ze op indringende fluisterton, ‘ik heb uw hulp nodig.’

...

Lopend naar zijn pastorie naast het oude kerkje, nadat alle koffiedrinkers joelend en lachend en zwaaiend naar elkaar het dorp in getrokken waren, wist hij niet goed hoe hij zich nu voelde. Aan de ene kant was zijn hart opgesprongen, omdat er voor het eerst in zijn tienjarig bestaan als dominee een beroep op hem was gedaan. Maar tegelijkertijd voelde hij zich wat terneergeslagen, omdat het zo helemaal niet leek te gaan om pastorale hulp. Een geval als dit werd nergens besproken in zijn boeken over pastoraat. Daar ging het om bemoedigende gesprekken, met gemeenteleden die hun gevoelens nooit hadden kunnen uiten in de liefdeloze relaties waarin zij gevangen zaten, of die in hun vroege jeugd ingrijpende traumatische ervaringen hadden opgedaan.

Diefstal kwam nooit ter sprake, voor zover hij zich kon herinneren. Toch was dat waar mevrouw Van der Steen zijn hulp voor had gevraagd. Haar moeder woonde in het verpleeghuis, had ze verteld (hetzelfde verpleeghuis waar hij wekelijks mevrouw Boltjes en de anderen bezocht) en de laatste tijd klaagde haar moeder erover dat er steeds van haar gestolen werd.

Dat herkende hij uiteraard wel uit zijn pastorale boeken. Denken dat er van je gestolen wordt, dat was een patroon dat hoorde bij dementie en hij was dan ook mevrouw Van der Steen gaan uitleggen dat haar moeder dement aan het worden was. Om niet al te cru te klinken had hij er haastig aan toegevoegd: 'Misschien wilt u daarover praten? Hoe voelt u zich daaronder?'

'Nee, ja, dat weet ik wel,' had mevrouw Van der Steen gezegd en haar bruine kraaloojjes knipperden ongeduldig achter de brillenglazen. 'Mijn moeder is al heel lang de weg kwijt. Daarom woont ze ook op de gesloten afdeling in het verpleeghuis. En ik weet ook dat het een ziekteverschijnsel kan zijn om te klagen over diefstal. Eerst nam ik het dan ook niet serieus. Totdat ik

ontdekte dat ze gelijk had: er verdwenen inderdaad dingen van haar kamer. En geen onnozele dingen, zoals theekopjes of suikerklontjes. Nee, geld uit haar portemonnee. Ik tel nu elke keer als ik bij haar ben na wat er in haar portemonnee zit. Ze heeft niet veel geld nodig, alleen wat voor de kapper daar, waar ze elke week naartoe gaat. Maar er verdwijnt veel meer geld dan alleen voor de kapper. Ik denk dat mijn moeder gelijk heeft en dat er inderdaad van haar gestolen wordt.'

'Kunt u dan geen klacht indienen bij de directie?' had dominee gevraagd.

Dat had ze al gedaan, vertelde mevrouw Van der Steen. Ze was zelfs naar de politie gegaan, maar niemand wilde haar verhaal serieus nemen, juist omdat haar moeder dement was.

'En nu vertelde u dat u eigenlijk een detective bent...?' Ze boog zich naar hem toe en haar bruine oogjes priemden als nooit tevoren. 'Kunt u niet eens naar het verpleeghuis toegaan?'

'Ik kom er elke week,' zei hij wat verontwaardigd. 'Elke donderdagmiddag. U heeft me er dikwijls gezien.'

Ze had een beetje verbaasd gekeken. 'O... dat kan wel... Maar in elk geval, kunt u niet eens wat spuurwerk verrichten?'